

27th International Scientific Conference
Strategic Management
 and Decision Support Systems
 in Strategic Management
SM2022

Subotica (Serbia), 20th May, 2022

Витомир Старчевић

Универзитет у Источном Сарајеву,
 Факултет пословне економије Бијељина,
 Бијељина, Република Српска, БиХ
 vitomir.starcevic@fpe.unssa.rs.ba

Сузана Стевановић

Универзитет у Источном Сарајеву,
 Факултет пословне економије Бијељина,
 Бијељина, Република Српска, БиХ
 suzana.stevanovic@fpe.unssa.rs.ba

АНАЛИТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ ОЦЕНЕ ФИНАНСИЈСКЕ МОЋИ ПРЕДУЗЕЋА КАО КЉУЧНОГ ФАКТОРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСЛОВАЊА У ТУРБУЛЕНТНИМ ТРЖИШНИМ УСЛОВИМА У ДОБА COVID-19

Abstract: Предузећа се суочавају са променама које су резултат нових трендова на тржишту. Највећа изложеност пословања у данашњем времену је свакако растућа глобализација тржишта широм света. Ово обухвата све врсте предузећа, од производних до услужних. Свако предузеће у оваквим околностима дужно је пронаћи адекватан концепт управљања како би се прилагодило новонасталим и надолazeћим променама. Данас, у турбулентним тржишним условима пословања и под утицајем COVID-19 мање је времена за доношење адекватних одлука у пословању и све је теже обезбедити услове за провођење стратешких и оперативних циљева предузећа. То је довело до иницирања потребе за усавршавањем система пословног управљања. Да би се постигао синергетски ефекат координације и интеграције система пословног управљања што би се сигурно одразило и на унапређење пословања предузећа у турбулентним тржишним условима и у условима деловања COVID-19 предузеће треба да поседује добру финансијску моћ. Ако финансијска моћ предузећа није задовољавајућа она ће значајно утицати на профитни положај предузећа. Стога, бит истраживања у раду лоцирана је на оцену финансијске моћи конкретног предузећа уз коришћење адекватних аналитичких показатеља, како би се сагледало колика је сигурност предузећа пословањем под већ наведеним условима да унапреди процес пословања и да увећа принос уложених пословних средстава.

Keywords: финансијска моћ предузећа, показатељи покрића, COVID-19.

1. УВОД

Под утицајем турбулентних тржишних промена и пандемије COVID-19 настале су промене у економији предузећа, што је условило да она своје пословање усмере на опстанак, раст и развој, а истовремено и иницирају потребу за адекватним и рационалним системом пословног управљања. Новонастала збивања у свету изазвала су економско-финансијску кризу која је тежиште управљања усмерила на изналажење механизма за опстанак и излазак предузећа из кризе. Економска цена (lockdown), незапосленост, губитак радног места, губитак профита, социјалне неједнакости, је засад непозната, али је изузетно висока. (Мировић и Петровић, 2021, стр. 78). То је поставило задатак пред менаџмент да управљање примарно темељи на инвентивности и иноваторству. Потреба за тим је неизбежна јер на турбулентним тржиштима места има само за најбоља предузећа. Да би предузеће било окарактерисано као најбоље неопходно је да обезбеди себи добру репутацију тј. рејтинг како би могло пословати на високо конкурентним тржиштима у условима глобализације и под деловањем пандемије COVID-19. Добру репутацију тј. рејтинг предузеће може обезбедити ако правилно одабере стратегију управљања финансијама и учинцима који ће се моћи афирмисати на високо конкурентним

тржиштима под наведеним условима. Сем тога, убрзане промене довеле су до комплексности система управљања и сложених односа у интеракцији предузећа са окружењем, па се сваком предузећу наметнула потреба да би обезбедило добру репутацију да усаврши систем пословног управљања. Предузеће би могло одговорити на наведене изазове уколико би имало задовољавајућу финансијску моћ. Задовољавајућа финансијска моћ пружа предузећу већу сигурност да обезбеди покриће свих фиксних обавеза. Стога, проблематика истраживања у овом раду усмерена је на оцену финансијске моћи конкретно одабраног предузећа ради сагледавања колико су турбулентне тржишне промене у доба пандемије COVID-19 утицале на финансијску моћ одабраног предузећа. За оцену финансијске моћи користе се аналитички показатељи путем којих ће се потврдити да ли предузеће поседује финансијску моћ која би осигурала унапређење пословања предузећа у новонасталим тржишним условима под утицајем пандемије COVID-19.

2. ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ ФИНАНСИЈСКЕ МОЋИ ПРЕДУЗЕЋА

Да би се појмовно одредила финансијска моћ предузећа, неизоставно се мора одредити у ком контексту је она значајна за предузеће. Превасходно, финансијска моћ указује на чињеницу да ли предузеће поседује моћ исплате фиксних обавеза. Ако су у предузећу покривене све фиксне обавезе тада се може потврдити да је финансијска моћ на задовољавајућем нивоу. Супротно од тога, ако не постоји финансијска моћ онда предузеће не може подмирити фиксно задужење. „Финансијска моћ, њено јачање и слабљење, су битно везани за покриће из финансијског резултата: трошкова камата, фиксних задужења и преференцијалних дивиденди“. (Малешевић и Старчевић, 2010, стр. 395). Исказивањем финансијске моћи предузећа може се оценити каква је власничка структура капитала предузећа. Потом, њеним исказивањем може се сагледати и зарађивачка моћ предузећа. Финансијској моћи се придаје значај и због утицаја на профитни положај предузећа. Њен значај је и у томе што обезбеђује добру репутацију тј. рејтинг предузећа у интеракцији са окружењем и на глобалном турбулентном финансијском тржишту ако је на задовољавајућем нивоу. Коначно, на основу реченог може се одредити шта у суштини представља финансијска моћ предузећа. „Финансијска моћ у суштини представља моћ исплате фиксних финансијских обавеза из добитка.“ (<http://www.sitrs.org>).

2. ОСНОВНИ АНАЛИТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ ЗА ОЦЕНУ ФИНАНСИЈСКЕ МОЋИ ПРЕДУЗЕЋА

Финансијска моћ предузећа се исказује путем аналитичких показатеља. Аналитички показатељи показују да ли предузеће поседује задовољавајућу финансијску моћ или не. Каква је финансијска моћ предузећа одређује и могућност предузећа да покрије све фиксне обавезе. Значи, оцена финансијске моћи предузећа путем аналитичких показатеља представља прорачун могућности покрића разноврсних фиксних обавеза. За ту сврху користе се следећи показатељи: 1. показатељ покривености трошкова камата, 2. показатељ покривености фиксних задужења, 3. показатељ покривености укупних фиксних обавеза.

Табела 1: Израчунавање показатеља финансијске моћи предузећа

Назив показатеља	Израчунавање показатеља
покривеност трошкова камата	<u>пословни добитак</u> трошкови камата
покривеност фиксних задужења	<u>пословни добитак + трошкови закупа</u> трошкови камата + доспела главница дугорочног дуга + трошкови закупа
покривеност укупних фиксних обавеза	<u>пословни добитак + трошкови закупа</u> трошкови камата + трошкови закупа + доспела главница дугорочног дуга + преференцијална дивиденда $\times 1 / (1 -$ пореска стопа на финансијски резултат изражена децималним бројем)

Извор: <http://www.vps.ns.ac.rs>

Показатељ покривености трошкова камата. Наведени показатељ изражава однос пословног добитка и трошкова камата. Чињеница је, што је овај однос виши предузеће може покрити трошкове камата а и финансијска моћ предузећа је већа.

Показатељ покривености фиксних задужења. Овај показатељ изражава покривеност фиксних задужења, и ако је он 1 или већи од 1 покривеност фиксних задужења је већа, а онда је и финансијска моћ предузећа за исплату фиксних обавеза већа.

Показатељ покривености укупних фиксних обавеза. Он показује покривеност укупних фиксних обавеза. Ако је овај показатељ 1 или већи од 1, тада је и покривеност укупних фиксних обавеза већа. Дакле, и финансијска моћ предузећа за исплату укупних фиксних обавеза је већа.

3. ОЦЕНА ФИНАНСИЈСКЕ МОЋИ НА ПРИМЕРУ КОНКРЕТНОГ ПРЕДУЗЕЋА У ТУРБУЛЕНТНИМ ТРЖИШНИМ УСЛОВИМА У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ COVID-19

На основу наведених аналитичких показатеља тј. показатеља покривености трошкова камата, показатеља покривености фиксних задужења и показатеља покривености укупних фиксних обавеза, а користећи финансијске извештаје предузећа а.д. „Боксит“ Милићи, извршена је оцена финансијске моћи наведеног предузећа које је пословало у турбулентним тржишним условима у доба пандемије COVID-19.

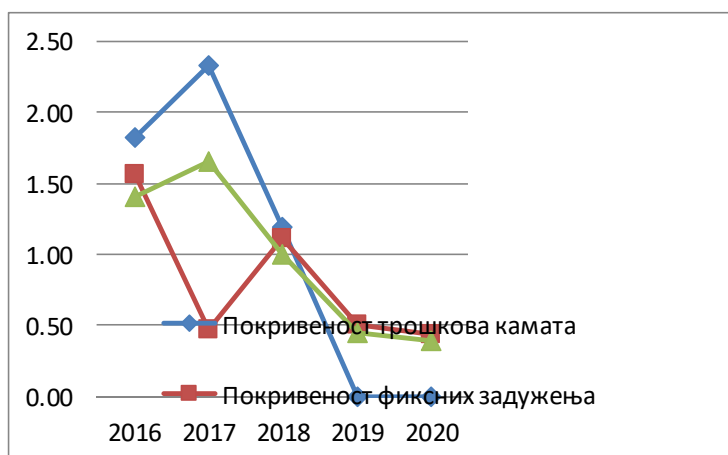
Табела 2: Оцена финансијске моћи предузећа а.д. „Боксит“ Милићи (2016-2020)

Показатељи финансијске моћи предузећа	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Покривеност трошкова камата	1,82	2,33	1,19	0,00	0,00
Покривеност фиксних задужења	1,56	0,47	1,12	0,50	0,44
Покривеност укупних фиксних обавеза	1,40	1,66	1,01	0,45	0,40

Извор: Аутори на основу годишњих финансијских извештаја (2016-2020) предузећа а.д. „Боксит“ Милићи са сајта Бањалучке берзе: www.blberza.com

Будући да је анализирано предузеће организовано као акционарско друштво, његова структура капитала је састављена из акционарског капитала. Ипак, предузеће не поседује преференцијалне акције, него стопостотно учешће имају обичне акције. Тако да током анализе нисмо имали преференцијалне акције тј. повлашћене акције (www.secrs.gov.ba).

График 1: Кретање показатеља финансијске моћи у предузећу а.д. „Боксит“ Милићи (2016-2020)

Извор: Аутори

Финансијска моћ предузећа може се огледати у ужем и у ширем смислу. У ужем смислу израчунава се путем показатеља покривености трошкова камата. Добијени коефицијент показује способност предузећа да плати доспеле трошкове на име камата. Остварени пословни добитак у предузећу би требао бити довољан да покрије камату као фиксни расход, који настаје у вези са финансирањем пословних улагања из позајмљених извора (Малешевић и Старчевић, 2010, 396 стр.). Међутим, путем израчунавања поменутог показатеља у одабраном предузећу а.д. „Боксит“ Милићи, може се приметити да је вредност овог коефицијента пала на нулу у последње две посматране године (2019-2020). Разлог овоме лежи у чињеници да у 2019. и 2020. години предузеће је остварило пословни губитак. Што је овај коефицијент већи, то је финансијска моћ предузећа већа. У последње две године предузеће није могло из пословног резултата исплатити доспеле трошкове камата.

Финансијска моћ у ширем смислу израчунава се путем показатеља покривености фиксних задужења и покривености укупних фиксних обавеза. У посматраном предузећу покривеност фиксних задужења је опадала током периода анализе. Најнижи израчунати показатељ је у последњој 2020. години (0,438). Такође, показатељ

укупних фиксних обавеза имао је тренд пада. Ово се посебно односи на последње две године када је био најнижи. Разлог овоме је свакако чињеница да је предузеће у последње две године остварило пословни губитак. Да би предузеће имало задовољавајућу финансијску моћ неопходно је да су ова два показатеља близу 1 или преко 1. Оно што се може уочити је да предузеће није имало финансијску моћ да плати доспеле трошкове камата, фиксних задужења и укупних фиксних обавеза у последње две године анализе.

4. ЗАКЉУЧАК

Да би предузеће могло да опстане у новонасталим измењеним тржишним околностима мора стално да унапређује своје пословање. Посебно се ово изражава у условима кризе проузроковане пандемијом COVID-19. Да би предузеће могло да адекватно одговори новим изазовима на тржишту мора да поседује добру финансијску моћ. Финансијска моћ предузећа је повезана са више параметара: задуженошћу, ликвидношћу, рентабилношћу, сигурности и аутономијом предузећа. На основу извршене анализе за период 2016-2020. године на бази финансијских извештаја предузећа а.д. „Боксит“ Милићи, може се уочити да предузеће није успело да одржи финансијску моћ ни у ужем ни у ширем смислу последње две године анализе. Предузеће је 2019. и 2020. године остварило пословни губитак. Ово се може приписати немогућности менаџмента предузећа да одговори адекватно на турбулентне услове на тржишту посебно у условима изражене кризе због пандемије COVID-19. У анализираном предузећу показатељи покривености камата, фиксних задужења и укупних фиксних обавеза су били задовољавајући, јер су израчунати коефицијенти били око 1 и већи од 1. Међутим, ови коефицијенти су драстично опали у 2019. и 2020. години. Предузеће није било способно да у задње две посматране године исплати доспеле трошкове камата, јер је остварило пословни губитак. Такође, предузеће није остварило ни покривеност фиксних задужења нити укупних фиксних обавеза у тим годинама и коефицијенти су били далеко испод 1. Да би финансијска моћ предузећа могла да расте неопходно је да менаџмент предузећа пронађе начин да позајмљени капитал супституише са сопственим капиталом. На овај начин трошкови камата би опадали, а стопа приноса на укупни капитал расла. Овим би била обезбеђена финансијска моћ предузећа и у ужем и у ширем смислу. Поред овога, расла би и аутономија предузећа у односу на своје повериоце. Такође, постигла би се и већа сигурност пословања у правцу смањења задужености предузећа, јер већи сопствени капитал значи и већу гарантну супстанцу за повериоце, мањи ризик остварења негативног финансијског резултата, као што је био случај у нашем примеру.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Blais, S. (2011). *Business Analysis: Best Practices for Success*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, United States of America.
- Годишњи финансијски извештаји (2016-2020). Предузеће а.д. „Боксит“ Милићи.
- Малешевић, Н. Ђ., и Старчевић, Б. В. (2010). *Пословна анализа*. Бијељина: Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина.
- Мировић, И., и Петровић, В. (2021). *Предузетничка држава и криза*. Нови економист, 15(1), 75-83. Doi: 10.7251/NOESR2129075M
- Paul, D., Yeates, D., Cadle, J. (2010). *Business Analysis*. Second Edition, BCS The Chartered Institute for IT, Swindon, United Kingdom.
- Родић, Ј., Вукелић Г., и Андрић, М. (2011). *Анализа финансијских извештаја*. Суботица: Пролетер АД Бечеј.
- Тушевљак, С., и Родић, Ј. (2003). *Финансије предузећа*. Београд-С. Сарајево: ЦОНСЦЕЦО ИНСТИТУТ.
- White, G., Sondhi, A., Fried, H. (2003). *The Analysis and Use of Financial Statements*. 3rd Edition, Grace and White, Inc.
- Годишњи финансијски извештаји (2016-2020). Предузеће а.д. „Боксит“ Милићи.
- <http://www.ebooks.iien.bg.ac.rs>
- <http://www.ef.unibl.org>
- <http://www.srrrs.org>
- <http://www.ucg.ac.me>
- <http://www.vps.ns.ac.rs>
- <http://www.secrs.gov.ba>
- <http://www.blberza.com>